

Scopul programei

Scopul studiului limbii și literaturii române este de a-i ajuta pe elevi să folosească limba eficient în viața cotidiană: să înțeleagă informații, să se exprime argumentat, să scrie și să citească texte relevante și utile. Prin contactul cu literatura, elevii își dezvoltă sensibilitatea, imaginația și capacitatea de a înțelege perspective diferite, ceea ce contribuie la formarea unor cetățeni responsabili, empatici și activi în societate.

Obiective generale

Scopul general al disciplinei Limba și literatura română este acela de a promova standarde înalte de comunicare și cultură prin dezvoltarea capacității elevilor de a utiliza limba în mod clar, conștient și creativ, atât în forme orale, cât și scrise, și de a cultiva interesul pentru lectură și pentru patrimoniul literar românesc și universal. Programa urmărește formarea unor cititori competenți, capabili să înțeleagă și să interpreteze texte variate, să dezvolte gândire critică și reflecție personală, precum și raportarea la valori culturale, sociale și identitare.

Programa de limba și literatura română urmărește să se asigure că toți elevii:

- **citesc în mod regulat** texte literare și non-literare, dezvoltându-și sensibilitatea estetică, apetitul pentru lectură și capacitatea de a analiza perspective diferite asupra lumii;
- **scriu clar, coerent și corect** texte de diferite tipuri, utilizând vocabular adecvat, registre potrivite situației de comunicare și norme corecte de ortografie, punctuație și gramatică;
- **comunică oral** într-o manieră eficientă și respectuoasă, adaptându-și discursul la scop, context și interlocutor, folosind strategii de ascultare activă, dialog și argumentare;
- **analizează și interpretează** texte literare din diferite perioade culturale, identificând teme, motive, perspective, elemente de construcție a textului și modalități de reprezentare a experienței umane;
- **dezvoltă gândire critică** prin formularea de opinii argumentate și prin reflectarea asupra valorilor, ideilor și mentalităților exprimate în texte;
- **utilizează limba română** în situații reale de comunicare, atât în scris, cât și oral, conștientizând variația limbii și rolul limbajului în expresia identității personale și culturale.

Literatură / Lectură

1. Lectură curentă și comprehensiune

Elevii ar trebui să fie capabili să:

- citească regulat texte literare și non-literare, cu scopuri diverse (informare, analiză, reflecție, plăcerea lecturii);
- identifice ideile principale, detaliile relevante și informațiile explicite dintr-un text;
- recunoască sensurile de bază ale cuvintelor și expresiilor, folosind contextul;
- formuleze rezumate scurte, clare și fidele textului original;
- recunoască vocea și intenția autorului, și modul în care acestea influențează înțelegerea textului.

2. Interpretare și analiză

Elevii ar trebui să fie capabili să:

- interpreteze semnificațiile textelor prin raportare la personaje, acțiune, temă, atmosferă și perspectivă narativă;
- analizeze modul în care autorul folosește limbajul literar (imagini, figuri de stil, simboluri, repetiții, registru, ritm, ton);

- descrie structura unui text literar (introducere, desfășurarea acțiunii, punct culminant, final; secvențe narative, strofe, acte sau scene);
- compare două sau mai multe texte pe aceeași temă sau cu abordări diferite.

3. Lectură critică și argumentare

Elevii ar trebui să fie capabili să:

- pună întrebări despre texte și să caute argumente pentru propriile interpretări;
- identifice afirmații, opinii și argumente și să distingă între fapte, interpretări și opinii personale;
- exprime puncte de vedere proprii, motivându-le prin exemple, citate și dovezi din text;
- discute despre impactul unui text asupra cititorului și despre valorile, ideile și atitudinile pe care acesta le transmite.

4. Lectură diversă (varietate de genuri și contexte)

Elevii vor citi:

- texte literare: poezie, proză, teatru, povestiri, roman, text dramatic;
- texte non-literare: eseuri, articole, interviuri, jurnale, relatări, texte digitale;
- texte informative: reportaje, manuale, materiale de popularizare științifică;
- texte argumentative: editoriale, recenzii, discursuri, dezbateri, texte de opinie.

Se recomandă ca elevii să studieze, integral sau în fragmente, cel puțin:

- 2 texte clasice românești (ex.: Nicolae Filimon, Ion Creangă);
- 2 texte moderne sau contemporane românești (ex.: Ioan Slavici, Marin Preda);
- 2 texte literare universale (ex.: J. W. Goethe, Honoré de Balzac).

Lista rămâne flexibilă și poate fi adaptată de profesor, în funcție de interesele elevilor și de resursele disponibile.

5. Autonomie și plăcerea lecturii

Elevii ar trebui să fie capabili să:

- aleagă texte pentru lectură personală și să justifice motivele alegerii lor;
- țină un jurnal de lectură (digital sau pe hârtie), consemnând idei, citate și impresii personale;
- recomande cărți, autori sau texte colegilor, în activități de tip club de lectură, prezentare scurtă, afiș, vlog sau discuție informală;
- identifice texte care le plac și să explice de ce.

6. Utilizarea resurselor (strategii de lectură)

Elevii ar trebui să fie capabili să:

- utilizeze strategii simple de lectură: anticiparea, evidențierea cuvintelor-cheie, notarea ideilor principale;
- utilizeze dicționare, glosare, note de subsol și resurse digitale pentru clarificarea vocabularului necunoscut;
- extragă informații din suporturi vizuale: tabele, grafice, imagini, resurse multimedia;
- folosească întrebări-ghid, scheme și marcaje pentru organizarea informației din text.

Relația literatură-arte

Elevii ar trebui să fie capabili să:

- compare o descriere literară cu o imagine (de ex., un fragment din *Amintiri din copilărie* și un tablou de Grigorescu);
- observe cum aceeași temă apare în texte și reprezentări vizuale (ex.: poezie despre natură + imagini cu anotimpuri);
- discute pe scurt asemănări și diferențe între un personaj literar și o ilustrație sau un afiș;
- aleagă o imagine potrivită pentru un fragment literar și să explice de ce;
- analizeze pe scurt o scenă de film inspirată dintr-un text literar, identificând personajele, atmosfera și modul în care regizorul a interpretat textul.

Exemple ușor de folosit:

- tabloul *Car cu boi* de Nicolae Grigorescu;
- ilustrații cu natură, sat sau scene cotidiene;
- coperti de carte sau afișe de teatru / film adaptate după opere literare;
- o scenă scurtă dintr-o ecranizare sau film educațional (ex.: adaptări după Caragiale).

Scriere

1. Scriere funcțională (texte pentru situații reale)

Elevii ar trebui să fie capabili să:

- scrie texte funcționale clare și concise (e-mail, cerere, anunț, mesaj formal);
- redacteze texte informative (articol scurt, prezentare, relatare, rezumat);
- folosească un registru adecvat situației de comunicare (formal / informal);
- respecte normele de ortografie, punctuație și aranjare în pagină.

2. Scriere creativă (texte pentru expresie și imaginație)

Elevii ar trebui să fie capabili să:

- scrie texte narative (povestire, jurnal, scrisoare creativă, dialog);
- descrie personaje, locuri și situații folosind imagini, detalii și expresivitate;
- experimenteze cu vocea narativă, punctul de vedere și structura povestirii;
- folosească elemente simple de limbaj figurat (metafore, comparații, personificări).

3. Eseu argumentativ și interpretativ

Elevii ar trebui să fie capabili să:

- formuleze o opinie clară asupra unei teme și să o susțină cu argumente;
- folosească exemple și citate din texte pentru a susține interpretări;
- organizeze textul în paragrafe coerente (introducere – argumente – concluzie);
- utilizeze conectori logici (de exemplu: „în primul rând”, „pe de o parte”, „în concluzie”).

4. Planificare, redactare și revizuire

Elevii ar trebui să fie capabili să:

- planifice un text înainte de redactare (schiță, idei, structură);
- redacteze prima variantă a textului după un plan;
- revizuiască și corecteze textul pentru claritate, coerență și corectitudine;
- editeze textul prin reformulare, eliminarea repetițiilor și corectarea greșelilor gramaticale.

5. Utilizarea resurselor (instrumente pentru scriere)

Elevii ar trebui să fie capabili să:

- folosească dicționare, ghiduri de redactare și resurse digitale;
- consulte modele de texte și să adapteze structura lor;
- colaboreze cu colegii pentru feedback și îmbunătățirea textului.

6. Formate de scriere (varietate de texte recomandate)

Elevii ar trebui să exerseze redactarea unor texte precum:

- povestire, descriere, dialog, jurnal;
- e-mail, cerere, anunț, pliante informative;
- articol, recenzie, interviu;
- eseu argumentativ sau interpretativ.

Limbă: gramatică și vocabular

Elevii ar trebui să fie capabili să:

1. Înțelegerea funcțiilor gramaticale

- identifice părțile de vorbire în context (substantiv, verb, adjectiv, adverb, pronume, prepoziție, conjuncție, interjecție);
- distingă funcțiile principale ale cuvintelor în propoziție (subiect, predicat, complement, atribut, nume predicativ etc.);
- recunoască relațiile dintre propoziții într-o frază (coordonate și subordonate).

2. Corectitudine gramaticală în comunicare

- folosească forme corecte ale cuvintelor (acord subiect-predicat, acord în gen și număr, forme corecte ale pronumelui);
- aplice corect timpurile verbale, cu atenție la coerența temporală într-un text;
- folosească punctuația în mod corect pentru claritatea ideilor (virgulă, punct, două puncte, ghilimele, cratimă).

3. Vocabular activ și expresivitate

- își îmbogățească vocabularul prin identificarea sinonimelor, antonimelor și cuvintelor din aceeași familie lexicală;

- utilizeze cuvinte și expresii adecvate pentru diferite registre (formal, informal, academic, conversațional);
- aleagă cuvintele potrivite pentru claritate și precizie în comunicare.

4. Normă și variație lingvistică

- recunoască diferența dintre normă și uz (limbaj standard vs. limbaj colocvial);
- distingă între forme corecte și forme frecvente în limbajul curent;
- adapteze limbajul la situația de comunicare (în mod respectuos și adecvat).

5. Editare, corectare și revizuire

- revizuiască un text propriu sau al unui coleg pentru greșeli gramaticale și de vocabular;
- corecteze greșelile prin rescrierea frazelor și reformulare;
- utilizeze dicționare, îndreptare ortografice, instrumente digitale și corectori automați.

6. Termeni gramaticali minimi recomandați (lexic curricular)

Elevii ar trebui să cunoască și să folosească, în mod adecvat, termeni precum:

- **părți de vorbire:** substantiv, verb, adjectiv, adverb, pronume, prepoziție, conjuncție, interjecție;
- **funcții sintactice:** subiect, predicat, complement, atribut, nume predicativ;
- **relații sintactice:** coordonare, subordonare, propoziție principală, propoziție subordonată;
- **principii de punctuație:** propoziții, frază, pauză, enunț, ghilimele, dialog, linie de pauză;
- **morfologie practică:** timp verbal, persoană, număr, gen, caz.

Comunicare orală

Elevii ar trebui să fie capabili să:

1. Participare activă în discuții

- asculte cu atenție și să răspundă adecvat la întrebări și opinii;
- formuleze întrebări clare pentru a solicita informații sau clarificări;
- intervină în discuții respectând regulile conversației (rândul de vorbire, tonalitatea, politețea).

2. Exprimare orală clară și structurată

- prezinte idei într-o ordine logică (introducere – dezvoltare – concluzie);
- folosească un vocabular adecvat situației de comunicare (formal / informal);
- adapteze mesajul la context (școlar, public, conversațional).

3. Argumentare orală

- formuleze o opinie personală și să o susțină cu argumente clare;

- ofere exemple relevante pentru a-și sprijini punctul de vedere;
- răspundă argumentelor celorlalți într-un mod respectuos și logic.

4. Ascultare activă și cooperare

- demonstreze atenție prin parafrizarea ideilor colegilor („din ce am înțeles...”);
- recunoască punctele de acord și dezacord într-o discuție;
- colaboreze în echipă pentru realizarea unei sarcini comune (de exemplu, un proiect, o prezentare).

5. Utilizarea resurselor orale

Elevii ar trebui să fie capabili să:

- folosească notițe, fișe sau materiale vizuale simple (hărți, imagini, slide-uri) pentru susținerea prezentării;
- utilizeze limbajul non-verbal adecvat (contact vizual, gesturi moderate, postură);
- controleze volumul, ritmul și intonația vorbirii.

6. Genuri și situații de comunicare orală

Elevii ar trebui să exerseze:

- conversație,
- prezentare orală scurtă pe un subiect literar sau informativ,
- rezumat oral al unui text citit,
- recenzie orală,
- participare la dezbateri,
- argumentare pro / contra,
- citire expresivă a unor fragmente literare.

A. Evaluare și standarde de performanță

La finalul clasei a IX-a, elevul ar trebui să poată:

Lectură și literatură

1. **citi și înțelege un text** de minimum 300 de cuvinte, identificând ideea principală și 2-3 detalii relevante;
2. **formula un rezumat** clar și fidel (5-7 enunțuri) al unui text citit;
3. **oferi o interpretare simplă** a unui fragment literar, susținând opinia cu un exemplu din text.

Scriere

4. **redacta un text scurt** (150-200 de cuvinte), cu idee principală, paragrafe și conectori simpli;
5. **scrie un text argumentativ simplu** cu cel puțin 2 argumente personale clare și concluzie;
6. **revizui** un text propriu, corectând greșeli de ortografie, punctuație și formulări neclare.

Comunicare orală

7. **susține o prezentare orală** de 1-2 minute pe o temă cunoscută (carte, personaj, idee);
8. **participa la discuții scurte**, exprimându-se clar și respectuos, folosind 1-2 exemple la nevoie.

Limbă (gramatică și vocabular)

9. **folosi corect elementele de bază** ale gramaticii (acord subiect-predicat, timpuri verbale uzuale, punctuație elementară);
10. **alege cuvinte potrivite** pentru a exprima o idee în mod clar, adecvat situației de comunicare.

Proiect interdisciplinar (opțional, recomandat)

11. **compara un text literar cu o imagine** (ilustrație, tablou, afiș), menționând 2 asemănări și 1 diferență în termenii proprii.

B. Activități recomandate

Profesorii pot folosi activități variate pentru a dezvolta competențele de lectură, scriere, comunicare orală și analiză de text. Se recomandă activități simple, scurte și ușor de aplicat la clasă:

1. Jurnal de lectură (5-10 minute)

Elevii notează idei, citate, impresii personale după lectura unui text, în format liber (pe hârtie sau digital).

2. Prezentare orală (1-2 minute)

Elevul prezintă pe scurt o carte, un personaj, o idee sau o scenă favorită dintr-un text.

3. Dezbateri scurte (pro / contra)

Clasa se împarte în două grupuri și argumentează o propoziție simplă (ex.: „personajul a procedat corect / incorect”).

4. Comparație text-imagine

Elevii compară un fragment literar cu o imagine (ilustrație, copertă, afiș) și identifică 2 asemănări și 1 diferență.

5. Rescriere creativă

Elevii rescriu un moment din text din perspectiva altui personaj sau în alt timp (ex.: prezent vs. trecut).

6. Mini-eseu argumentativ

Elevii redactează un text scurt (6-8 enunțuri) în care își exprimă opinia și oferă 2 argumente simple.

7. Lectură în perechi

Elevii citesc pe rând un fragment, apoi formulează pe scurt ideea principală unul pentru celălalt.

8. Întrebări pe text (3-5 minute)

Elevul formulează 2 întrebări de înțelegere și 1 întrebare de interpretare pe baza unui fragment.

C. Observații pentru profesori

1. Flexibilitate în alegerea textelor

Programa oferă exemple și recomandări, nu liste obligatorii. Profesorii pot selecta texte literare și non-literare în funcție de interesele elevilor și resursele disponibile.

2. Echilibru între oral, scris și lectură

Fiecare unitate de învățare ar trebui să includă activități de:

- lectură,
- discuție orală,
- scriere scurtă,
- pentru a dezvolta competențele în mod integrat.

3. Durată recomandată pentru activități

Majoritatea activităților propuse (prezentare orală, jurnal de lectură, comparație text-imagine) pot fi realizate în **5-15 minute** și pot fi adaptate la orice oră obișnuită.

4. Evaluare simplă și continuă

Evaluarea se poate face:

- în timpul discuțiilor,
- la finalul activităților scurte,
- prin texte scurte scrise în clasă.

Accentul se pune pe **claritate, argumentare și progres**, nu pe memorarea de definiții.

5. Resurse minime

Materialele pentru activități pot fi: manualul, caietul, imagini tipărite, fragmente de text, carte.

Profesorii pot aduce și materiale suplimentare la alegere (ex.: imagini, articole, fragmente de film), în funcție de posibilități și de nevoile clasei.

6. Limbaj accesibil

Încurajați elevii să folosească termeni simpli și clari (personaj, idee, argument, exemplu). Evitați supraîncărcarea cu jargon teoretic sau critic.

7. Încurajarea lecturii autonome

Recomandați elevilor texte scurte și atractive (poem, povestire, articol, fragment de roman). Discutați periodic despre lecturile personale și creați mici rutine de lectură (5 minute la începutul lecției).

8. Adaptări pentru elevi cu nivel diferit

Se recomandă variante adaptate de texte (mai scurte, cu vocabular clarificat) pentru elevii cu dificultăți de lectură, și activități de aprofundare (texte suplimentare, argumentare extinsă) pentru elevii avansați.

9. Monitorizare și progres

Se poate monitoriza progresul elevilor prin: jurnale de lectură, portofoliu de texte scrise, 1 prezentare orală pe modul.

Glosar

A. Termeni pentru lectură și interpretare

Idee principală – tema centrală a unui text.

Detaliu relevant – informație care susține ideea principală.

Context – timpul, locul și situația în care se petrece acțiunea.

Tema – subiect general abordat de autor (familie, identitate, natură).

Perspectivă – punctul de vedere din care este relatată povestea.

Atmosferă – emoția sau starea transmisă de text.

B. Termeni pentru analiză literară

Personaj – ființă reală sau imaginară din text.

Narator – vocea care spune povestea.

Simbol – un obiect sau element care reprezintă o idee (drumul = viața).

Motiv – imagine, idee sau situație repetată într-un text.

Figură de stil – expresie artistică (metaforă, comparație, personificare).

Citat – fragment reprodus exact din text.

C. Termeni pentru scriere

Argument – idee susținută cu motive și exemple.

Conector logic – cuvânt care leagă ideile (de exemplu: „întâi”, „în plus”, „în concluzie”).

Paragraf – grup de enunțuri legate care dezvoltă o singură idee.

Revizuire – corectarea și îmbunătățirea unui text după redactare.

D. Termeni pentru comunicare orală

Prezentare – expunere scurtă, clară, pe un subiect.

Dezbateri – discuție cu opinii pro și contra.

Întrebare de clarificare – întrebare pentru înțelegerea mai bună a ideilor.

Feedback – comentariu pentru îmbunătățirea unui răspuns.

E. Termeni pentru relația literatură–arte și analiză de film

Imagine – ceea ce vedem (persoane, obiecte, decor).

Cadru – moment clar într-un film sau într-o imagine.

Adaptare – transpunerea unui text în film, teatru sau bandă desenată.

Scenă – parte dintr-un film unde se întâmplă o acțiune clară.

Efect vizual – impactul imaginii asupra privitorului (liniște, tensiune, mister).